

EXAMENTRAINING VWO NEDERLANDS

2021

nieuw programma

Gert P. Broekema

L & M
educatief

© Uitgeverij L & M Educatief - Zeist, 2020

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door middel van fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uitleen en/of verhuur met het oogmerk economisch of commercieel voordeel te behalen, is verboden, tenzij hiervoor voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever is verkregen.

Internet heeft een rol gespeeld bij de samenstelling van deze uitgave. Wij hebben daarbij getracht alleen gebruik te maken van rechtenvrij materiaal. Mocht u desondanks van mening zijn dat inbreuk is gemaakt op bij u berustende rechten, dan verzoeken wij u hierover contact met ons op te nemen binnen zes maanden na verschijning van deze uitgave.

Contactgegevens: Uitgeverij L & M Educatief, Slotlaan 210-C, 3701 GT Zeist;
telefoon: 030-6932445; e-mail: info@examentrainingen.nl; website: www.examentrainingen.nl

Examentraining vwo Nederlands 2021

INHOUD	pagina
Aan de leerling	6
Aan de docent	8
1 Theorie	
Voorkennis	
Wat weet je al? Een <i>warming-up</i> .	11
QuickScan	
Hoe sta je ervoor? Doe de QuickScan en je weet het.	18
FAQ's	
Heb jij nog vragen over het examen? Hier krijg je antwoord.	24
Theorie 1	
Betekenis, hoofdgedachte en hoofdvraag, en de indeling van de tekst in stukken (met oefeningen).	28
Theorie 2	
Diverse tekstsoorten en het doel van de tekst (met oefeningen).	40
Theorie 3	
Verbanden tussen zinnen en alinea's, functies van alinea's in de tekstvragen, functiewoorden en kernwoorden, en diverse tekststructuren (met oefeningen).	45
Theorie 4	
Een betoog analyseren en beoordelen, argumentatie, vooronderstelling en drogredenen (met oefeningen).	61
Oefenteksten bij Theorie 1 t/m 4	
Oefentekst: <i>Straf en leed</i>	81
Oefentekst: <i>Roken, drinken & foliumzuur</i>	89
Theorie 5	
Spelling, interpunctie en stijl/formulering.	98
	➔

Toetsen over theorie 1 t/m 5	110
Antwoorden	
Antwoorden QuickScan	112
Antwoorden van de oefeningen bij Theorie 1 t/m 4	114
Uitwerkingen Oefenteksten	122
Antwoorden van de oefeningen bij Theorie 5	136
Je persoonlijke foutenanalyse – de uitleg	139

2 Examens met uitwerkingen en foutenanalyse

Eindexamen vwo 2018 (nieuw programma)	
Tekst 1: <i>Meer filosofie!</i>	142
Tekst 2: <i>Minder economie, meer filosofie</i>	150
Tekst 3: <i>Filosoof, ga naar Delft!</i>	156
Tekst 4: <i>Wat is slim?</i>	162
Uitwerkingen	167
Foutenanalyse	187
Herexamen vwo 2018 (nieuw programma)	
Tekst 1: <i>Leren is niet 'dat zoeken we op'</i>	189
Tekst 2: <i>Beetje contrarevolutie kan geen kwaad</i>	197
Tekst 3: <i>Meertalig opvoeden, nog steeds een goed idee?</i>	203
Tekst 4: <i>Nee, dames, dit onderzoek vereist talent!</i>	208
Uitwerkingen	213
Foutenanalyse	231
Eindexamen vwo 2019 (nieuw programma)	
Tekst 1: <i>Het opdringerige heden</i>	233
Tekst 2: <i>De Kunst en de Regels</i>	245
Tekst 3: <i>Wat is daar nou erg aan?</i>	251
Uitwerkingen	257
Foutenanalyse	275
Herexamen vwo 2019 (nieuw programma)	
Tekst 1: <i>De evolutie leert ons geen moraal</i>	277
Tekst 2: <i>Nee, meneer de politicus, mijn statistieken zijn niet links</i>	289
Tekst 3: <i>Kunnen we normaler doen over eten?</i>	295
Tekst 4: <i>Darwin zou het nu ook samen doen</i>	299

Uitwerkingen	305
Foutenanalyse	324
Wat kun je (nog niet zo) goed bij het maken van examens?	326

3 Examens zonder uitwerkingen

Eindexamen vwo 2017 (nieuw programma)

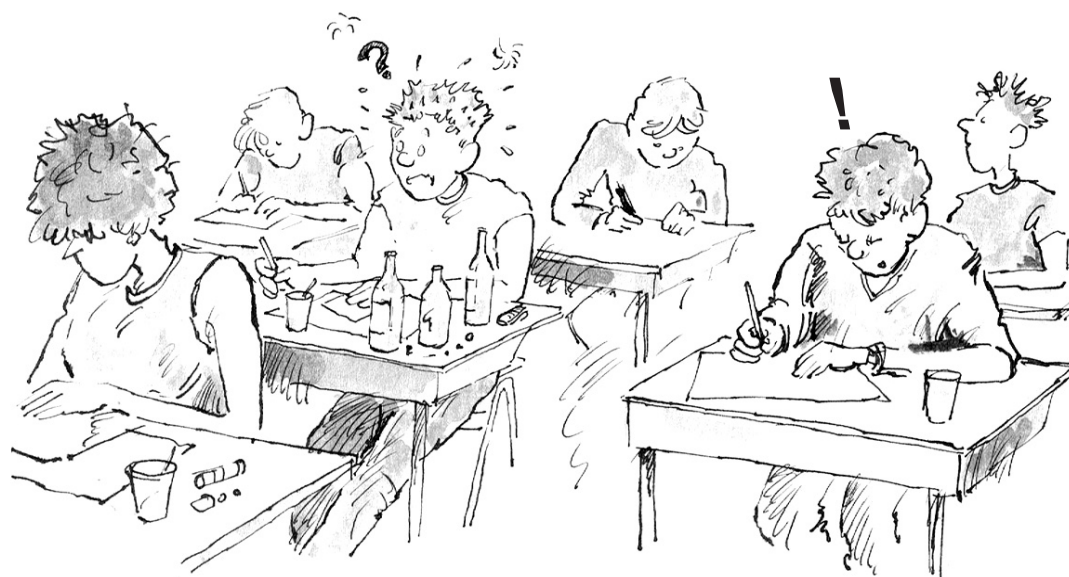
Tekst 1: <i>Mannen? Nee vrouwen zijn bevoorrecht</i>	328
Tekst 2: <i>Vrouwen bevoorrecht? Nee, ze zijn juist bezig met een inhaalslag</i>	332
Tekst 3: <i>Gezag ontstaat niet door strenger te straffen</i>	339
Tekst 4: <i>De keerzijde van de 'harde aanpak'</i>	342

Herexamen vwo 2017 (nieuw programma)

Tekst 1: <i>Eco-extremisten</i>	347
Tekst 2: <i>Het beeldscherm: mijn grote liefde en mijn tiran</i>	358
Tekst 3: <i>Megalomane types</i>	360

4 Bijlagen

Woordkennis	364
Scoresleutels	376

Voorkennis

In deze opfriscursus kom je te weten wat je moet kunnen om goed met de examenstof aan de slag te gaan én wat je al weet. Je bent immers nu niet voor het eerst met tekstanalyse bezig. Je hebt al veel teksten gezien en de vragen daarbij gemaakt. Veel zaken die in de examenvragen aan de orde komen, zullen je wel bekend voorkomen.

Hieronder noemen we de belangrijkste. Het is tijd voor je *warming-up*. We doen dat puntsgewijs.

• Punt 1: tekstonderwerp en hoofdgedachte

Woordkennis

Natuurlijk moet je de *betekenis* van veel belangrijke woorden al kennen om de teksten te kunnen begrijpen. Je zult nog vele woorden bijleren.

Karakterisering, passage, factoren, graduele verschillen, gerenommeerd, functies en nuances – dat zijn wat voorbeelden van woorden die je snel moet kunnen plaatsen. *Homoniemen* en *synoniemen* moeten al bekende begrippen voor je zijn. Je komt ook allerlei *uitdrukkingen* tegen die je moet kennen: *een lans breken voor iemand* en *de vuile was buiten hangen* bijvoorbeeld.

Je moet ook een woord kunnen analyseren of doorzien om de betekenis af te leiden: *normaliseren* betekent: weer *normaal* maken.

Ook is het belangrijk dat je goed begrijpt waar *verwijswoorden* op slaan. Ook *beeldspraak* (stijlfiguren) moet je snappen om de betekenis van de tekst goed te kunnen opsporen. Al met al is het gewoon het beste dat je steeds meer woorden, begrippen en hun betekenissen gaat leren. ‘Woordkennis’ helpt je daarbij.

Vragen, vragen en nog eens vragen

Schrijvers stellen soms *vragen in hun eigen tekst* die ze proberen te beantwoorden. Zulke vragen kunnen je goed helpen bij het begrijpen van de tekst. Ze brengen je naar het belangrijkste ervan.

En er bestaan in ieder geval allerlei *vaste vragen bij een tekst* die jij (tijdens het lezen) moet proberen te beantwoorden. Zo kun je anderen laten zien dat je de tekst begrijpt.

Je kent dus al veel van die standaardvragen bij een tekst. Neem bijvoorbeeld een tekst die over een *probleem* gaat (het fileprobleem bijvoorbeeld) en waarvoor een *oplossing* wordt gezocht. Bekende vragen zijn dan deze: Wat is het probleem precies? Wie zijn erbij betrokken? Wanneer ontstond dat probleem? Hoe ontstond het probleem?

Of: Wat is de achtergrond of wat is de oorzaak (of wat zijn de oorzaken) van het probleem? Wat zijn de gevolgen? Wat is ertegen te doen? Of: Hoe lossen we dit

storten om de snelste te zijn? Maar vooral zouden journalisten de enkel-
275 voudige emoties, het simpele verhaal met eendimensionale protagonisten,

moeten wantrouwen. Dat bestaat alleen in fictie. En dan is het nog slechte fictie ook.

naar: Xandra Schutte

uit: De Groene Amsterdammer, 4 mei 2016

Xandra Schutte (1963) is journalist. Sinds 1 juni 2008 is zij hoofdredacteur van het opinieweekblad De Groene Amsterdammer.

noot 1 Kraken is het in gebruik nemen van een op dat moment leegstaand gebouw zonder dat daarvoor toestemming is gegeven.

Tekst 1 kan door middel van onderstaande kopjes in achtereenvolgens vijf delen worden onderverdeeld:

- deel 1: Inleiding
- deel 2: Toenemende emotionalisering
- deel 3: Enkelvoudige emoties
- deel 4: Complexe emoties
- deel 5: Aanbeveling

- 1p 1 Bij welke alinea begint deel 3 'Enkelvoudige emoties'?
- 1p 2 Bij welke alinea begint deel 4 'Complexe emoties'?

- “De media brengen ook de nuance, maar vaak wel pas nadat eerst het schrille beeld is neergezet.” (regels 130-132)
- 1p 3 In welke twee van de onderstaande zinnen uit alinea 4 wordt dit “schrille beeld” het duidelijkst gekenschetst? Noteer de nummers.
- 1 Op die manier wordt niet alleen het hoofd, maar ook het hart en de buik van de lezer bediend, een ambitie die inmiddels door alle kranten wordt gekoesterd. (regels 64-68)
 - 2 Maar kranten besteden niet alleen steeds meer ruimte aan zogenaamd 'zacht' nieuws, ook het 'harde' nieuws is vaak emotioneel gekleurd. (regels 68-72)
 - 3 De maatschappelijke thema's worden gepresenteerd via protagonisten uit één stuk: de tegenstander van een asielzoekerscentrum is massief tegen en alleen boos, de voorstander is louter voor en heet elke vluchteling welkom. (regels 72-78)
 - 4 De polarisatie in de samenleving wordt zo weerspiegeld en ook versterkt in verhalen die juist de uitersten belichten. (regels 78-82)

- In alinea 6 van tekst 1 wordt de emotionele lading die aan nieuws wordt meegegeven, vergeleken met de emoties van Riley in de film *Inside Out*.
- 2p 4 Neem de rechterkant van onderstaand schema over en citeer daar drie andere zinsgedeelten uit alinea 6 die inhoudelijk overeenkomen met de zinnen aan de linkerkant.

Tekst 1: *Het opdringerige heden*

Lezen in drie rondes

Je kunt je leesvaardigheid, die je ook hard nodig hebt tijdens je vervolgopleiding, enorm verbeteren als je gaat lezen in drie rondes. Begin niet direct de tekst woord voor woord te lezen. Pak liever eerst de grote lijn. Lezen in drie rondes gaat als volgt:

- 1) lees eerst de titel en zoek in de inleiding het *onderwerp* van de tekst op: waarover heeft de schrijver het precies? Lees dan het slot van de tekst en opnieuw de titel en de inleiding en probeer de *hoofdgedachte* vast te stellen;
- 2) daarna komen per alinea de *hoofdzaken* aan de beurt en dan pas,
- 3) al de *details* in alle alinea's.

Begin je wel direct woord voor woord gaat lezen, dan krijg je te veel bijzaken te verwerken. Dat leidt je alleen maar af en levert je geen goede kijk op het grote geheel op.

Zoek dus eerst het onderwerp en de hoofdgedachte op.

Wees actief tijdens het lezen in drie rondes. De bedoeling is vooral dat je meedenkt met de auteur. Geloof niet meteen wat deze beweert, blijf kritisch zijn of haar ideeën volgen.

Voorkom in ieder geval dat je mechanisch of klakkeloos leest. Stel jezelf vragen bij het lezen, zoals: Wat wil dit voorbeeld duidelijk maken? Hoe bouwt de schrijver zijn tekst op? Wat is zijn argumentatie en is zijn conclusie terecht? En wat vind ik er zelf van?

Zo leer je bij de drie rondes hoe je lange(re) teksten aanpakt.

Ronde 1: lees de titel, de inleiding en het slot

De *titel* maakt direct al duidelijk dat de schrijfster aandacht vraagt voor het heden dat zich aan ons opdringt. En waarom is dat hinderlijk of slecht? Welk probleem ziet de schrijfster ontstaan?

Analyseer de *inleiding* grondig. De eerste alinea's zeggen: Journalisten spelen in op de gevoelens van de lezers om aandacht te trekken en doen dat om economische redenen. In het middendeel zal zij wel de kenmerken en de gevaren van deze emotionalisering van de media opsommen.

Analyseer ook het *slot* grondig. Het slot (neem alinea's 14 en 15) vertelt over ons brein dat openstaat voor empathie. We moeten daar tijd voor nemen. Journalisten moeten zich dus tijd gunnen en niet met simpele emoties aan komen zetten.

We zijn benieuwd welke deskundigen de schrijfster aanhaalt, wat hun argumenten zijn voor hun standpunten. En hoe gaat de schrijfster haar beweringen met argumenten ondersteunen?

Ronde 2: lees de eerste zin van elke alinea (eventueel ook de tweede en/of de laatste zin)

Zo vind je de hoofdzaken. Die *hoofdzaken* kun je het beste wat beknopt en vereenvoudigd noteren in de marge, ze onderstrepen of markeren. Probeer ze te onthouden. En kijk goed naar de opbouw van de tekst. Als je zo te werk gaat, krijg je een beknopt informatie-overzicht dat je helpt bij het goed begrijpen van de tekst. Voer je deze tweede ronde grondig uit, dan begrijp je deze tekst gegarandeerd sneller en veel beter.

Beknopt informatieoverzicht

Deze tekst gaat over de emotionalisering van de media en het opdringerige heden. Tussen haakjes staat het commentaar dat jij zou kunnen geven bij het lezen in deze ronde.

Alinea 1: (De tekst begint met een anekdote. Daarom alleen de slotzin:) ... de linkse media, in die tijd nooit te beroerd om een tegencultureel vuurtje verder op te stoken, schreven de maanden voor de plechtigheid het ene na het andere met de krakers sympathiserende stuk. (Linkse media en krakers.)

Alinea 2: Zo kwam er bij ons op school een journaliste van *Vrij Nederland* langs. (Vervolg van de anekdote.) ... las ik hoe mijn klasgenoot pontificaal werd geciteerd. Zijn uitspraak dat de krakers tegen de muur moesten, was er uitgelicht. Ik kwam in het hele stuk niet voor. (Krasse uitspraken winnen het van de nuance.)

Alinea 3: Nieuws is van oudsher een markt en journalisten weten al heel lang dat je klanten lokt met emoties. (Dan volgen er voorbeelden als bewijs.) De emotionalisering van de media is de afgelopen decennia echter flink toegenomen. (De emotionalisering van de media, dat kon wel eens het thema van de tekst zijn.)

Alinea 4: Op die manier wordt niet alleen het hoofd, maar ook het hart en de buik van de lezer bediend, een ambitie die inmiddels door alle kranten wordt gekoesterd. (Het gaat om emoties, niet om nuances.) De polarisatie in de samenleving wordt zo weerspiegeld en ook versterkt in verhalen die juist de uitersten belichten.

Alinea 5: Die emotionalisering van het harde nieuws zie je terug in tendensen die alleen maar sterker worden: de nadruk op het conflict en de onthulling van schandalen; de sensationalisering, als het om grote rampen gaat ... (Enzovoorts. En wat is het gevolg?) Het maakt allemaal dat, hoe pijnlijk en belangwekkend de inhoud ook kan zijn, de grens tussen nieuws en entertainment vervaagt.

Alinea 6: De manier waarop media omgaan met emoties doet mij denken aan de film *Inside Out*. (Dat zoek ik later wel op.)

Alinea 7: De media brengen ook de nuance, maar vaak wel pas nadat eerst het schrille beeld is neergezet. (Dan kun je twee keer het nieuws brengen, eerst met de nodige emoties, daarna met de nuances.)

Alinea 8: Misschien zijn onze reacties op pijnlijk nieuws hoe dan ook beangstigend. Ingrijpende gebeurtenissen roepen vanzelfsprekend emoties op, de journalistieke storm is de megafoon die de emoties versterkt. (Dit is een mogelijke verklaring voor de emotionalisering.) Er is nog niet de mogelijkheid afstand te nemen, te reflecteren en de dingen in perspectief te plaatsen. (Een tweede verklaring.)

Alinea 9: Maar zitten aan die emotionalisering in de media geen haken en ogen? (Nu komen de nadelen aan bod.) (Aan de signaalwoorden zie je dat er drie nadelen genoemd worden; even nummeren; die drie nadelen komen later wel.)

Alinea 10: Doordat de media ons *in real time* vertellen wat er over de hele wereld gebeurt, leven we in een permanent gelijktijdig heden waarin we geen afstand van gebeurtenissen kunnen nemen. (Geen tijd voor reflectie dus.)

Alinea 11: Volgens Safranski (Die werd al in alinea 10 genoemd.) zijn we inmiddels verslaafd aan sensaties en verlangen we een steeds hogere dosis opwindning. (Nu worden vast en zeker nadelige gevolgen genoemd. 'Nadelige gevolgen?' noteer ik in de marge; de gevolgen later nog maar opzoeken.)

Alinea 12: Voor de film *Inside Out* werd gebruikgemaakt van de recente inzichten in de psychologie en neurobiologie. (De uitgebreide uitstap naar die film komt later wel.)

Alinea 13: De emotionalisering laat zich niet meer terugdringen, dat zou zelfs niet wenselijk zijn. (Waarom niet?) ... is er het besef dat emoties aanzetten tot maatschappelijke betrokkenheid. (Dus de schrijfster noemt toch nog een positief punt en niet alleen maar nadelen!)

Alinea 14: Ons brein is van nature tot empathie geneigd (een positieve gedachte), maar ons inlevingsvermogen groeit aanzienlijk als we meer informatie over anderen krijgen. (Hoe dan?) Daar hebben we tijd voor nodig. (Alleen maar tijd?)

Alinea 15: Journalistiek heeft dus baat bij vertraging, want waarom zouden alle media zich in de ratrace moeten storten om de snelste te zijn? Maar vooral zouden journalisten de enkelvoudige emoties, het simpele verhaal met eendimensionale protagonisten, moeten wantrouwen. (Dit is de conclusie en oproep van de auteur.)

Ronde 3: lees nu alles studierend en analyserend (woord voor woord)

Per alinea heb je nu de *hoofdzaak* gevonden. Je kijkt in deze ronde wat de rest van de alinea over die hoofdzaak zegt. Daarbij let je bij deze tekst vooral op de deskundigen die de schrijfster noemt om haar verhaal te verduidelijken.

Waar let je nog meer op? Let goed op de *indeling* van de tekst. Welke alinea's horen bij elkaar? De vragen 1 en 2 geven een overzicht. Altijd handig als je dat overzicht raadpleegt tijdens het lezen in de derde ronde.

In examenteksten staan vaak allerlei *standpunten*. Het is goed dat je als lezer nagaat wie wat beweert. In deze tekst zie je een paar namen van andere auteurs staan. Dus zoek je ook hier uit wat het standpunt is van de schrijver en wat de standpunten van de anderen zijn. Kijk ook nog even bij de *vragen*. Staan er bekende bij? Je hebt vragen naar aanleiding van een tekstfragment. Je ziet bovendien drie vergelijkingsvragen staan. Vraag 4 is een schemavraag: je gaat de film *Inside Out* vergelijken met het nieuws dat de media brengen. Vraag 12 is ook een schemavraag. Daar moet je de kenmerken van de huidige en de gewenste situatie van de media vergelijken. Bij schemavraag 19 vergelijk je tekst 1 en tekstfragment 3 op een belangrijk punt: de voorwaarden voor wel of geen empathie.

Enkele opmerkingen vooraf bij de besprekingen in de les.

- Het aantal punten dat je per vraag kunt verdienen, staat op je examen voor de kantlijn bij de vraag.
- In dit boek wordt steeds uitgelegd waarom het correcte antwoord goed is en waarom een bepaald antwoord fout is. Je hoeft straks op je examen niet steeds schriftelijk uit te leggen waarom je voor een antwoord kiest (behalve als erom gevraagd wordt natuurlijk).
- Bij meerkeuzevragen noteer je alleen de ene hoofdletter, meer niet!
- Even een opmerking over het tellen van woorden in je antwoord. Soms mag je antwoord maar een beperkt aantal woorden hebben. Het is een algemeen geldende regel dat je de herhaalde woorden uit de vraag niet hoeft mee te tellen.
- Beantwoord de vragen in correct Nederlands. Bij je antwoord op een open vraag hoef je niet te antwoorden in een volledige zin. Ook wordt je antwoord niet grammaticaal beoordeeld, maar wel je spelling. Dus als je 'hij word' schrijft, heb je een spelfout. Een 'open vraag' is iedere vraagvorm die geen meerkeuzevraag is.
- Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, wordt alleen de eerste zin beoordeeld.

Antwoorden

1 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Op zoek naar ‘enkelvoudige emoties’ moet je wel dieper ingaan op de alinea’s, want die term staat niet in de kernzinnen. Bij de derde ronde ben je in alinea 6 de film *Inside Out* tegengekomen. Daar gaat het ook over emoties. De filmemoties worden immers vergeleken met de emoties opgeroepen door het nieuws. In regels 122-123 staat iets over ‘enkelvoudige emoties’. (In de slotzin wordt al gezinspeeld op ‘complexe emoties’ – zie vraag 2.)

- Het goede antwoord is:

→ *(Alinea) 6.*

Let op: Kies niet voor alinea 7, ook al wordt daar ook gesproken over ‘enkelvoudige emoties’.

2 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Op zoek naar ‘complexe emoties’ moet je wel dieper ingaan op de alinea’s. Bij de derde ronde ben je in alinea 12 weer de film *Inside Out* tegengekomen. Daar gaat het over de recente inzichten in de psychologie en neurobiologie, gebruikt bij de film. De slotzin vermeldt: ‘Enkelvoudige emoties zijn zo in een complexe emotie veranderd.’

- Het goede antwoord is:

→ *(Alinea) 12.*

3 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Kenschetsen is opnoemen wat iets of iemand kenmerkt. Ga dus vooral eerst na wat kenmerkend is voor het ‘schrille beeld’. De tegenstellingen worden scherp neergezet. De polarisatie gaat de pers niet uit de weg. De nuance kan wel wachten.

- Het goede antwoord is:

→ *3, De maatschappelijke thema’s worden gepresenteerd via protagonisten uit één stuk: de tegenstander van een asielzoekerscentrum is massief tegen en alleen boos, de voorstander is louter voor en heet elke vluchteling welkom (regels 72-78).*

→ *4, De polarisatie in de samenleving wordt zo weerspiegeld en ook versterkt in verhalen die juist de uitersten belichten (regels 78-82).*

Niet 1, want het ‘schrille beeld’ betreft niet de tegenstelling tussen het hoofd en het hart en de buik.

Niet 2, want het ‘schrille beeld’ betreft niet de tegenstelling tussen het tussen ‘zacht’ en ‘hard’ nieuws.

4 *Maximaal 2 punten*

Aanpak: Je gaat in alinea 6 dus op zoek naar overeenkomsten tussen ‘de film *Inside Out* en emoties’ en ‘nieuws en emoties’. Lees regels 110-118. De schrijfster zegt daar over de emoties in de film: 1) aparte emoties; 2) oorlog der instincten; 3) geen regisseur. Vergelijk dat met de gegevens in de vraag. Je ziet dat je op het goede spoor zit.

Vanaf regel 118 begint de schrijfster over het nieuws, dan begint haar vergelijking.

Het ‘strijden om voorrang’ hoort bij nummer 2. ‘De rede speelt een ondergeschikte rol’ hoort bij nummer 3. En ‘Enkelvoudige emoties’ hoort bij nummer 1. Let erop dat je zinsgedeelten citeert!

- In je antwoord moeten in ieder geval de volgende twee onderdelen staan:

→ *‘de emoties zijn enkelvoudig (en staan lijnrecht tegenover elkaar)’ (regels 122-124);*

Niet E, want de schrijfster geeft geen vraag van Haring door, maar wel zijn opvatting over hoe de markt werkt.

36 *Maximaal 2 punten*

Aanpak: Je gaat nu eerst letten op die misstanden. Het zijn deze: 1) Er is een gebrek aan informatie voor de consument. (Hoe komt de prijs van producten tot stand?)

2) En wat krijgen de boeren voor hun producten? (Is die prijs voor hen eerlijk?)

Ga dan na hoe een kritische consument een eind aan deze beide misstanden kan maken.

- In je antwoord moeten de volgende twee oplossingen staan:

→ *De consument kan eisen dat boeren (of: producenten) een reële (of: eerlijke) prijs krijgen voor hun producten (1 punt),*

→ *en dat (voor consumenten) duidelijk is hoe de prijs van (voedsel)producten tot stand komt (1 punt).*

Beoordeel ook weer je spelling en grammatica en denk om de hele zinnen.

Tel, nu je alle vragen hebt beantwoord, het aantal punten op dat je behaald hebt.

Houd wel rekening met de fouten in je spelling en grammatica.

Fouten met betrekking tot incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik kunnen je in totaal 4 punten kosten. Bij 0 fouten 0 punten aftrek; bij 1 of 2 fouten –1 punt; bij 3 of 4 fouten –2 punten; bij 5 of 6 fouten –3 punten; bij 7 of meer fouten –4 punten.

Foutenanalyse eindexamen vwo 2019

Bereken nu je cijfer en kijk wat nog beter kan.

Welke vragen heb je goed (+), welke fout (–)? Zie ook de uitleg op pagina 139-140.

vraag	+/-	theorie	kernwoorden van de vraag
1 (kort beantwoorden)		1	indeling van de tekst
2 (kort beantwoorden)		1	indeling van de tekst
3 (kort beantwoorden)		1	betekenis het schrille beeld
4 (vraag naar citaten)		3	verband: vergelijking overeenkomst
5 (meerkeuzevraag)		1	titel ‘Het opdringerige heden’ en presentisme
6 (open vraag)		1	identificatie twee inzichten van Safranski
7 (open vraag)		1	twee inzichten uit de psychologie en neurobiologie
8 (meerkeuzevraag)		2	de boodschap van de film <i>Inside Out</i>
9 (meerkeuzevraag)		1	uitleg voorbeeld van de dichter Schiller
10 (kort beantwoorden)		5	vier zinnen in een samenvatting
11 (meerkeuzevraag)		2	de strekking van tekst 1
12 (open vraag / schema)		1	identificatie kenmerken
13 (vraag naar citaat)		2 en 5	samenvatting van de strekking

14 (open vraag)		3	verband: vergelijking verschil
15 (kort beantwoorden)		3	verband: vergelijking verschil 'hoofd' en 'buik'
16 (open vraag)		1	identificatie huidige werkwijze van journalisten
17 (open vraag)		3	verband: vergelijking overeenkomst
18 (vraag naar citaat)		3	verband: vergelijking overeenkomst
19 (open vraag / schema)		1 en 3	identificatie en vergelijking: verschil
20 (kort beantwoorden)		1	identificatie groepen met <i>tacit knowledge</i>
21 (open vraag)		3	verband: de verhouding tussen de Kunst en de Regels
22 (meerkeuzevraag)		2	tekstdoel van tekst 2
23 (open vraag / schema)		3	verband: vergelijking tegenstellingen
24 (open vraag)		1 en 3	identificatie wetmatigheden en verband: oorzaak
25 (open vraag / schema)		3	verband: vergelijking verschillen
26 (meerkeuzevraag)		2	tekstsoort pleidooi
27 (vraag naar citaat)		1	hoofdgedachte van tekst 2
28 (open vraag)		1	identificatie van twee nadelen
29 (meerkeuzevraag)		1	betekenis van het begrip waarde
30 (vraag naar citaat)		1	identificatie het logisch principe
31 (samenvattingsvraag)		5	samenvatting van redenen
32 (samenvattingsvraag)		5	samenvatting van het probleem
33 (meerkeuzevraag)		2	tekstsoort: betoog
34 (meerkeuzevraag)		1 en 4	toon / kritische houding
35 (meerkeuzevraag)		3	verband tussen twee delen van tekst 3
36 (open vraag)		1	identificatie twee oplossingen voor twee misstanden

Plan van aanpak

Welk type vraag heb jij vaak fout? Misschien heb je veel fouten in de meerkeuzevragen of in de open vragen? Of heb je moeite met het kiezen uit en afwegen van verschillende antwoorden? Of met het correct formuleren van je antwoord? Zoek dat met behulp van deze foutenanalyse op. Bestudeer de desbetreffende (stukjes van de) theorie opnieuw.

Vraag je docent(e) desnoods om extra uitleg.

In de scoresleutel achter in het boek kun je je cijfer voor dit examen aflezen.

Eindexamen vwo 2019 (nieuw programma)

Kijk eerst eens globaal naar dit examen. Er zijn drie teksten: een lange en twee kortere. Vraag je eerst altijd rustig af: waarover gaan die teksten? Kijk ook alvast even naar de vragen. Het zijn er 36. Er zijn deze keer weinig vragen over argumentatie. Wel zijn er enkele schemavragen, veel open vragen waarbij je ook op spelling en grammatica moet letten, en natuurlijk nogal wat meerkeuzevragen. Het is dus de moeite waard om goed te oefenen met al deze vraagsoorten.

Hieronder vind je eerst de rubrieken **Intro en discussie** (een opstapje om in de sfeer van de tekst te komen en om je voorkennis te activeren) en **Woordkennis** (een lijst met belangrijke woorden in de tekst; de gecursiveerde woorden komen vaak voor in examenteksten). Want ook al mag je een woordenboek gebruiken op het examen, jouw eigen woordkennis is en blijft essentieel! Woordkennis is vaak ook voorkennis. Dankzij je woordkennis weet je doorgaans ook al iets van het onderwerp af. Na de examenteksten en de vragen krijg je de vaste onderdelen: **Lezen in drie rondes** (zo kun je de tekst effectief en efficiënt lezen), **Uitwerkingen** (antwoorden en uitleg) en **Foutenanalyse**.

Tekst 1: *Het opdringerige heden*

Intro en discussie

Nieuws is handel en klanten lok je met emoties. Dat is niks nieuws. Toch is – volgens Xandra Schutte, hoofdredacteur van *De Groene Amsterdammer* – de afgelopen decennia de ‘emotionalisering’ van de media toegenomen. Waren in de tijd van de verzuiling journalisten nog geneigd het oordeel te zoeken van autoriteiten binnen de eigen politieke of religieuze zuil, de laatste decennia worden juist gezagsdragers met argwaan behandeld en groeit de journalistiek-van-onderop: de neiging om af te gaan op emotionele getuigenissen van vooral gewone mensen, vaak slachtoffers, gedupeerden of ooggetuigen. ‘Voxpopjes’ zijn populair. Wat zijn precies de nadelen van de emotionalisering van de media? De schrijfster heeft daar wel ideeën over. Zijn haar ideeën waardevol? En waarom zijn ze belangrijk? En jij? Zie jij ook nadelen? Kun je de emotionalisering van de media stoppen? Lees de tekst *Het opdringerige heden*. Kijk of je de schrijfster in haar gedachtegang kunt volgen en of je haar ideeën en argumenten kunt waarderen of juist niet.

Woordkennis

Dankzij je woordkennis weet je precies wat er in de tekst en in de vragen staat. Dat is de eerste stap op weg naar het goede antwoord. Bekijk daarom onderstaande woordenlijst goed. *Vooraf de gecursiveerde woorden komen vaak in examenteksten voor.* Zijn er veel woorden die je onbekend voorkomen? Dan is het handig om ze nu te leren. Je hebt tijdens het examen immers niet veel tijd om veel woorden op te zoeken in je woordenboek. *Achter in het boek vind je een overzicht van belangrijke woorden uit de examens vanaf 2003.*

1	de tegencultuur	de stroming die zich tegen de gevestigde orde keert
	‘het vuurtje opstoken’	ophitsen, mensen aanzetten tot iets (hier tot verzet)
	<i>sympathiserend (met)</i>	waardering voelend voor iets, (de) ideeën steunend, sympathie voelend voor ...
2	pontificaal	zeer nadrukkelijk, uitgebreid
3	de <i>markt</i>	(hier:) de handel waarmee je veel geld kunt verdienen, de (ver)commercialisering (hier van het nieuws)
	de emotionalisering	(hier:) het belangrijker worden van emoties in de berichtgeving (waarbij de mening en gevoelens van ‘gewone mensen’ (‘de man of vrouw in de straat’) centraal staan
	de <i>gedupeerde</i>	de benadeelde persoon
	de ontboezeming	wat je vertelt over gevoelens die je diep raken, de bereidheid om je gevoelens te uiten en te delen met anderen
4	uitweiden (over)	(hier:) uitgebreid verslag doen (van)
	de <i>ambitie</i>	het streven
	de <i>protagonist</i>	de hoofdfiguur, de eerst betrokkene, de persoon waar het om draait
	massief	(hier:) volledig, zonder voorbehoud of nuance
	de <i>polarisatie</i>	de vergroting van de tegenstellingen tussen partijen of groepen mensen
5	weerspiegelen	tonen, laten zien, reflecteren
	de <i>tendens</i>	de verwachte ontwikkeling, de trend
	de sensationalisering	het belangrijker worden of maken van sensaties (enthousiasme, woede, berusting, verdriet, cynisme of verontwaardiging)

	<i>de subjectivering</i>	niet het nieuws neutraal en objectief weergeven, maar de persoonlijke interpretatie ervan; zeggen wat het nieuws met je doet, waarom het je aangrijpt
	<i>de individualisering</i>	de toespitsing op het persoonlijke, de ontwikkeling in de samenleving waarbij het individu en zijn behoeften centraal komen te staan
	<i>de personalisering</i>	de verpersoonlijking, waarbij de nadruk ligt op het persoonlijke in plaats van op de inhoud
6	<i>de animatie(film)</i>	de tekenfilm, de cartoon, het filmgenre waarbij de levende acteurs zijn vervangen door getekende, klei- of digitaal bewerkte figuren
	<i>triviaal</i> het instinct	onbeduidend, alledaags, gewoon, banaal de aandrift, de intuïtie, de aangeboren onbewuste drang die je tot handelen aanzet, het gevoel dat mensen en dieren van nature hebben waardoor ze onbewust doeltreffend handelen
7	onversneden <i>de nuance</i>	zuiver, onvermengd, puur het subtiele onderscheid, het kleine verschil, de fijne onderscheiding
	<i>de mantra</i>	de vaak herhaalde spreuk, (ook:) de tot vervelens toe herhaalde boodschap
	‘breaking news’ de mediastorm	belangrijk nieuws, het laatste nieuws de mediahype, de plotselinge grote media-aandacht voor een gebeurtenis
8	<i>de megafoon</i>	het hulpmiddel om een grote groep mensen toe te spreken; de ‘versterker’ van de menselijke stem (hier symbolisch: van de emoties)
	<i>primair</i>	op de eerste plaats komend, het belangrijkste zijn
	<i>reflecteren</i> het <i>perspectief</i>	beschouwen, bespiegelen, overdenken het punt van waaruit je naar iets kijkt, de context (= het verband) waarin je iets plaatst om de samenhang te zien
9	‘haken en ogen’ <i>polariseren (gepolariseerd)</i>	de nadelen, de problemen, de moeilijkheden, wat er bij komt kijken de tegenstellingen tussen partijen of groepen mensen vergroten

	de <i>immigratie</i>	de verhuizing van een buitenlander (een immigrant of migrant) naar jouw land (wat is het verschil met ‘emigratie’?: als jij vertrekt, emigreer je vanuit je eigen land en ben je immigrant voor het land waar je naartoe verhuist)
	het <i>cynisme</i>	het gebrek aan vertrouwen in goede bedoelingen van mensen of instellingen, het wantrouwen tegenover de oprechtheid van mensen en daar op spottende of sarcastische wijze blijk van geven (bijvoorbeeld: ‘Wat heeft president Trump toch veel op met de Black Lives Matter-beweging.’)
10	het presentisme	door de continue berichtenstroom ontbreekt de mogelijkheid om afstand te nemen en over gebeurtenissen na te denken, door de media (internet) ben je nu (‘in real time’) betrokken bij alles wat er in de wereld gebeurt
	de <i>dosis</i>	de (afgepaste) hoeveelheid van iets (om een bepaald doel te bereiken)
	de (brand)haard de <i>globalisering</i> (<i>geglocaliseerd</i>)	(hier figuurlijk:) de bron, het broeinest het wereldwijd worden, de eenwording van de wereld(markt), de internationalisering, de mondialisering
12	ontwrichten	helemaal verstoren
13	de <i>empathie</i>	het inlevingsvermogen, het zich kunnen inleven in de gevoelens of de gedachtegang van een ander
15	de vertraging	(hier:) meer afstand in de tijd nemen bij de berichtgeving
	de <i>ratrace</i>	de wedloop; (hier:) de (uitzichtloze) race om de eerste te zijn die nooit gewonnen kan worden (vergelijk het beeld van een rat die probeert te ontsnappen, terwijl hij schijnbaar doelloos in een tredmolen loopt)
	eendimensionaal de <i>fictie</i>	(hier:) veel te eenvoudig weergegeven het verzinsel, het verhaal dat of de tekst die niet op de werkelijkheid is gebaseerd (tegengesteld aan non-fictie, dat op feiten berust)

Tekst 1

Het opdringerige heden

(1) De eerste keer dat ik met een echte journalist te maken kreeg, was ik zestien. Het was 1980 en ons schoolkoor zou zingen bij de inhuldiging van koningin Beatrix in de Nieuwe Kerk. Terwijl wij ijverig Mozarts *Krönungsmesse* instudeerden, maakte de Amsterdamse kraakbeweging¹⁾ zich op voor een heel ander soort viering. De kraakbeweging kondigde, onder de leus 'Geen woning, geen kroning', nieuwe rellen aan bij de inhuldiging van koningin Beatrix der Nederlanden en de linkse media, in die tijd nooit te beroerd om een tegencultureel vuurtje verder op te stoken, schreven de maanden voor de plechtigheid het ene na het andere met de krakers sympathiserende stuk.

(2) Zo kwam er bij ons op school een journaliste van *Vrij Nederland* langs. Ik werd, samen met een klasgenoot, door de leraren naar voren geschoven om met haar te praten. Wat wij van het aangekondigde kroningsoproer vonden, vroeg zij. Mijn klasgenoot zei ronduit dat de krakers tuig waren en dat ze wat hem betreft tegen de muur gezet mochten worden. Ik sputterde tegen en zei dat ik wel begrip kon opbrengen voor de woede van de krakers, maar niet voor hun methoden. Toen de week daarop de nieuwe *Vrij Nederland* verscheen, las ik hoe mijn klasgenoot pontificaal werd geciteerd. Zijn uitspraak dat de krakers tegen de muur moesten, was er uitgelicht. Ik kwam in het hele stuk niet voor.

(3) Nieuws is van oudsher een markt en journalisten weten al heel lang dat je klanten lokt met emoties. Aandacht voor misdaad en mirakels, boeven en baby's bestaat al sinds jaar en dag. De emotionalisering van de media is de afgelopen decennia echter flink toegenomen. Niet de leugen maar de emotie regeert. Sla nu een krant open en je ziet, zeker in het weekend, hoe op allerlei manieren onze emoties worden aangesproken. In grote reportages komen volop 'gewone' mensen aan het woord, vaak bewogen slachtoffers of gedupeerden. Er zijn de interviews met Bekende Nederlanders, die ontboezemingen doen over al het menselijke leed dat je maar kunt bedenken. In de weekendbijlagen vind je de ik-stukken waarin journalisten uitweiden over persoonlijke zielenkwellingen.

(4) Op die manier wordt niet alleen het hoofd, maar ook het hart en de buik van de lezer bediend, een ambitie die inmiddels door alle kranten wordt gekoesterd. Maar kranten besteden niet alleen steeds meer ruimte aan zogenaamd 'zacht' nieuws, ook het 'harde' nieuws is vaak emotioneel gekleurd. De maatschappelijke thema's worden gepresenteerd via protagonisten uit één stuk: de tegenstander van een asielzoekerscentrum is massief tegen en alleen boos, de voorstander is louter voor en heet elke vluchteling welkom. De polarisatie in de samenleving wordt zo weerspiegeld en ook versterkt in

Scoresleutels (vervolg)

Om het eindcijfer globaal te bepalen zoek je je score op in de kolom 'punten'.
Je cijfer lees je vervolgens af in de kolom van het betreffende examen.

punten	2019 I	2019 II	punten	2019 I	2019 II	punten	2019 I	2019 II
68	-	10	42	6,4	6,4	16	2,8	2,9
67	-	9,7	41	6,3	6,2	15	2,7	2,8
66	-	9,5	40	6,1	6,1	14	2,5	2,7
65	10	9,4	39	6	6	13	2,4	2,5
64	9,7	9,3	38	5,9	5,8	12	2,3	2,4
63	9,4	9,1	37	5,7	5,7	11	2,1	2,3
62	9,2	9	36	5,6	5,6	10	2	2,1
61	9	8,9	35	5,4	5,4	9	1,8	2
60	8,9	8,7	34	5,3	5,3	8	1,7	1,9
59	8,8	8,6	33	5,2	5,2	7	1,6	1,7
58	8,6	8,5	32	5	5	6	1,4	1,6
57	8,5	8,3	31	4,9	4,9	5	1,3	1,5
56	8,4	8,2	30	4,8	4,8	4	1,3	1,3
55	8,2	8,1	29	4,6	4,6	3	1,2	1,2
54	8,1	7,9	28	4,5	4,5	2	1,1	1,1
53	7,9	7,8	27	4,3	4,4	1	1,1	1,1
52	7,8	7,7	26	4,2	4,2	0	1	1
51	7,7	7,6	25	4,1	4,1	-	-	-
50	7,5	7,4	24	3,9	4	-	-	-
49	7,4	7,3	23	3,8	3,8	-	-	-
48	7,2	7,2	22	3,6	3,7	-	-	-
47	7,1	7	21	3,5	3,6	-	-	-
46	7	6,9	20	3,4	3,4	-	-	-
45	6,8	6,8	19	3,2	3,3	-	-	-
44	6,7	6,6	18	3,1	3,2	-	-	-
43	6,6	6,5	17	3	3,1	-	-	-